

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 24. april 2025 av Høyesterett i avdeling med

dommer Wilhelm Matheson
dommer Borgar Høgetveit Berg
dommer Erik Thyness
dommer Thom Arne Hellerslia
dommer Christian Lund

HR-2025-732-A, (sak nr. 24-155628STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 26. juni 2024

A

(advokat Bernt Heiberg)

mot

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Carl Fredrik Fari)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Hellerslia:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder vilkårene for straff for hvitvasking i form av såkalt selvvasking etter straffeloven § 337 første ledd bokstav b. Spørsmålet er om heleri kan gi utbytte som kan være gjenstand for selvvasking.
- (3) A ble 24. januar 2022 tiltalt for en rekke overtredelser, dels grove narkotikaovertrædelser og dels økonomisk kriminalitet. Den økonomiske kriminaliteten gjaldt grove helerier, grov selvvasking, grove bedragerier og medvirkning til grov hvitvasking. Forholdene ble avdekket som følge av etterforskning av organisert narkotikakriminalitet. Det mest alvorlige forholdet var at han som ledd i en organisert kriminell gruppe skulle ha hatt befatning med til sammen 164,8 kg amfetamin.
- (4) Tiltalen omfattet 17 poster for grovt heleri. Overtrædelserne er i det alt vesentlige beskrevet slik at tiltalte skal ha mottatt konkrete pengebeløp som utbytte av straffbare handlinger, men uten at den straffbare handlingen er konkretisert.
- (5) Videre omfattet tiltalen 13 poster for grov selvvasking. Elleve av disse postene var knyttet til hver sin heleripost. Disse overtrædelserne er stort sett beskrevet slik at tiltalte ved ulike konkrete handlinger skal ha skjult eller tilslørt hvor penger som var mottatt etter heleripostene, befant seg eller stammet fra, og at pengene var utbytte av straffbare handlinger han selv hadde begått, enten ved heleri eller ved narkotikakriminalitet.
- (6) Oslo tingrett avsa 8. desember 2022 dom der tiltalte ble frifunnet for tre tiltaleposter, deriblant en heleripost og en selvvaskingspost, og for øvrig dømt i henhold til tiltalen. Straffen ble satt til fengsel i 18 år. I tillegg ble han dømt til å tåle inndragning av noe over 13 millioner kroner og enkelte gjenstander. Han ble også idømt enkelte erstatningskrav.
- (7) Tiltalte anket deler av dommen til Borgarting lagmannsrett. I dom 26. juni 2024 ble han frifunnet for fem av heleripostene med tilhørende selvvaskingsposter, da det ikke kunne utelukkes at pengene under disse postene stammet fra lovlige kilder. Han ble domfelt for fem heleriposter med tilhørende selvvaskingsposter, i tillegg til blant annet hovedposten om grov narkotikaovertrædelse. Straffen ble satt til fengsel i 16 år og 6 måneder. I tillegg ble han dømt til å tåle inndragning av noe over 3,5 millioner kroner og enkelte gjenstander. Dommen omfatter også enkelte erstatningskrav.
- (8) Tiltalte har anket til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen for tiltalepostene om selvvasking og straffutmålingen. Ved beslutning 11. desember 2024 av Høyesteretts ankeutvalg ble anken over lovanvendelsen tillatt fremmet, men ikke anken over straffutmålingen.
- (9) A har gjort gjeldende at heleri ikke kan generere et utbytte – de mottatte midlene har vært gjenstand for heleri, men ble ikke framskaffet gjennom heleriene. Heleri innebærer bare befatning med et utbytte som allerede foreligger. De mottatte midlene utgjør derfor ikke

«utbyttet av en straffbar handling han selv har begått», og kan følgelig ikke være gjenstand for selvvasking, jf. straffeloven § 337 første ledd bokstav b. Det er lagt ned slik påstand:

«A frifinnes for tiltalens post V b, g, h, j, og k, og anses for øvrig på mildeste mulig måte.»

- (10) *Påtalemyndigheten* har gjort gjeldende at heleri på lik linje med andre overtredelser kan generere et selvstendig utbytte. Dette gjelder også såkalt utelukkelsesheleri, altså der overtredelsen som har frambrakt utbyttet som er gjenstand for heleri, ikke er konkretisert. Det er lagt ned slik påstand:

«Anken forkastes.»

Mitt syn på saken

Rettslige utgangspunkter

- (11) Hvitvasking er regulert i straffeloven § 337. Første ledd bokstav a gjelder ordinær hvitvasking, altså bistand til å sikre utbyttet av en straffbar handling for en annen. Bokstav b gjelder hvitvasking i form av såkalt selvvasking og lyder slik:

«For hvitvasking straffes den som

...

- b. gjennom konvertering eller overføring av formuesgoder eller på annen måte skjuler eller tilslører hvor utbyttet av en straffbar handling han selv har begått, befinner seg, stammer fra, hvem som har rådigheten over det, dets bevegelser, eller rettigheter som er knyttet til det.»

- (12) Det er ikke bestridt at de handlingene som er omtalt i tiltalen, og som lagmannsretten fant bevist at tiltalte hadde utført, er tilsløringshandlinger etter bestemmelsen. Det er heller ikke omstridt at en domfellelse etter § 337 basert på disse handlingene vil dekke andre sider ved tiltaltes opptreden enn det som dekkes av domfellelsen for heleri, jf. § 332, slik at § 337 kan anvendes i konkurrans, jf. Rt-2012-313 avsnitt 11. Det følger av HR-2021-987-A avsnitt 27 at det er et krav etter § 337 første ledd bokstav b – i motsetning til hva som gjelder etter bokstav a – at den straffbare handlingen den tiltalte selv skal ha begått, er identifisert på en slik måte at det er mulig å forsvare seg mot anklagen. Partene ser det slik at dette vilkåret er oppfylt dersom heleriene som tiltalte ble domfelt for, kan danne grunnlag for selvvasking. Jeg er enig i det.
- (13) Spørsmålet denne saken reiser, er om de midlene som har vært gjenstand for heleriene tiltalte er domfelt for, kan anses som utbytte av heleriene, som deretter er gjenstand for selvvasking.
- (14) Gjenstanden for selvvasking er i § 337 første ledd bokstav b beskrevet som «utbyttet av en straffbar handling han selv har begått».
- (15) Ved domfellelsen for heleri i saken her har lagmannsretten ikke tatt stilling til hvilken konkret straffbar handling som i første omgang har gitt et utbytte. Tiltalte er domfelt for såkalt *utelukkelsesheleri*, som vil si at retten har basert domfellelsen på at det er utelukket at midlene stammer fra lovlige kilder. Adgangen til å domfelle for heleri på dette

grunnlaget ble slått fast i Rt-2006-466. Det er også adgang til å domfelle for heleri selv om det er mistanke om at det er tiltalte som har begått handlingen som i første omgang har gitt et utbytte, for eksempel dersom det er usikkert om tiltalte er tyv eller heler, så lenge det er klart at han er enten det ene eller det andre, jf. Rt-2008-1074. I vår sak viser beskrivelsen i tiltalen at påtalemyndigheten mener det er en mulighet for at midlene som har vært gjenstand for selvvasking, kan stamme fra narkotikakriminalitet tiltalte selv har begått.

- (16) Påtalemyndighetens syn er at pengene tiltalte mottok og beholdt, er utbytte av *heleriet*, og at han følgelig kan dømmes for selvvasking når gjerningsbeskrivelsen i hvitvaskingsbestemmelsen er oppfylt.
- (17) Forsvareren anfører på sin side at kilden til midlene tiltalte har mottatt, ikke er heleriet, men de bakenforliggende overtredelsene. Tiltalte har derfor – anføres det – ikke fått utbytte av noen straffbar handling som *han selv* har begått, kun av de bakenforliggende overtredelsene som han *ikke* er domfelt for. Han må derfor frifinnes.
- (18) Slik jeg ser det, kan også heleri gi et utbytte for heleren som så kan være gjenstand for selvvasking. Dette kan også uttrykkes slik at heleri kan være primærovertredelse for selvvasking.
- (19) Et utbytte består normalt i at gjerningspersonen er tilført en positiv økonomisk verdi, jf. HR-2021-987-A avsnitt 52. Det må dreie seg om utbyttet «av» en straffbar handling, altså et utbytte som står i årsakssammenheng med en straffbar handling. Kravet om årsakssammenheng betyr imidlertid ikke at utbyttet må være framskaffet gjennom eller stamme fra den straffbare handlingen. Begrepet «utbytte» ble innført som kriterium i heleribestemmelsen i straffeloven 1902 § 317 i 1993. I forarbeidene til endringen er «utbytte» definert slik, jf. Ot.prp. nr. 53 (1992–1993) side 24–25:
- «Med utbytte menes noe som har vært framskaffet ved en straffbar handling *eller som på annen måte står i nær sammenheng med en straffbar handling.*» (min kursivering)
- (20) Da selvvasking ble gjort straffbart i 2006, ble selvvaskingsbestemmelsen satt inn som et eget straffalternativ i straffeloven 1902 § 317 andre ledd, med samme ordlyd som i dagens straffelov § 337. Det er derfor naturlig å forstå utbyttebegrepet i § 337 på samme måte som utbyttebegrepet i heleribestemmelsen.
- (21) Det er altså tilstrekkelig at utbyttet står i nær sammenheng med helerihandlingen. Typiske eksempler vil være tilfeller der heleren får en fortjeneste av eller vederlag for sin rolle. Det er forutsatt i Ot.prp. nr. 45 (1987–1988) side 21, om den tidligere særbestemmelsen om narkotikaheleri i straffeloven 1902 § 162 a, at denne type vederlag utgjør utbytte av heleriet. Det er ikke noe som skulle tilsi at dette er annerledes etter den generelle heleribestemmelsen, jf. Magnus Matningsdal, lovkommentar, note 4.3.1 til straffeloven § 332, Juridika, ajourført 1. september 2024. Jeg legger til at et slikt vederlag kan inndras som utbytte i medhold av straffeloven § 67, jf. HR-2017-822-A avsnitt 27 og NOU 2020: 10 *Straffelovrådets utredning nr. 2. Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet* side 37. Som jeg kommer tilbake til, er ikke avgrensningen av utbytte nødvendigvis den samme for inndragning som for heleri- og hvitvaskingsbestemmelsene, men på dette punktet har jeg vanskelig for å se at det skal være grunn til noen forskjell.

- (22) Jeg kan videre ikke se at det er noen motsetning mellom at midler er gjenstand for en straffbar handling, og at midlene er utbytte fra den samme straffbare handlingen. I Ot.prp. nr. 53 (1992–1993) side 25 er blant annet ulovlig importerte våpen og ulovlig fanget vilt nevnt som eksempler på utbytte – våpnene og viltet vil da også ha vært gjenstand for en straffbar handling. Det heter riktignok deretter at løsøre og annet som har vært gjenstand for en straffbar handling, men som ikke har vært framskaffet gjennom overtredelsen, normalt ikke vil være utbytte. De eksemplene som er nevnt – våpen brukt i et ran og bil brukt ved promillekjøring – tyder imidlertid på at det er gjenstander som har vært redskaper for den straffbare handlingen som det her har vært tenkt på, ikke midlene som gjerningspersonen har tilegnet seg ved den straffbare handlingen, jf. Rt-2006-867 avsnitt 15.
- (23) Partene har i denne sammenheng vist til reglene om inndragning. Det er ulike hjemler for inndragning av utbytte og inndragning av gjenstanden for en straffbar handling, jf. straffeloven § 67 og § 69. I Rt-2015-438 kom flertallet til at det i et heleritilfelle var hjemmel for inndragning i både § 34 og § 35 i straffeloven 1902. Disse bestemmelsene tilsvarer § 67 og § 69 i någjeldende straffelov. Aktor har vist til flertallets votum, mens forsvarer har vist til dissensen og den kritikk som har vært reist mot avgjørelsen.
- (24) Jeg bemerker først at i hvilken grad det kan foretas inndragning av utbytte, er beslektet med vilkårene for straff for befatning med utbytte, og det vil være en fordel med mest mulig sammenheng i regelverket. Det er likevel to ulike spørsmål, jf. Ot.prp. nr. 53 (1992–1993) side 25. Jeg nevner også at spørsmålet i dommen gjaldt kravet til konkretisering av den straffbare handlingen, ikke definisjonen av utbytte. I tillegg kommer at faktum var ulikt saken her ved at den aktuelle handlingen gjaldt oppbevaring av midler, mens saken vår gjelder midler som er mottatt og beholdt. Kritikken mot avgjørelsen retter seg nettopp mot at det ikke går fram av flertallets votum om oppbevaringen hadde gitt et utbytte for den domfelte, jf. Magnus Matningsdal, lovkommentar, note 3.2.2 til straffeloven § 67, Juridika, ajourført 1. september 2024. Verken inndragningsreglene eller dommen i Rt-2015-438 er etter dette avgjørende for mitt syn.
- (25) Vår sak gjelder utelukkelsesheleri. Ved domfellelse for heleri som ikke er basert på en identifisert primærovertredelse, men på at det er utelukket at midlene kan stamme fra lovlige kilder, vil det være tilsvarende uklart om midlene som er tilfalt heleren, er fortjeneste av eller vederlag for heleriet, eller midler som i sin helhet har vært framskaffet ved en primærovertredelse som den domfelte selv har begått.
- (26) Jeg kan imidlertid ikke se at domfellelse basert på et slikt grunnlag stiller seg annerledes opp mot hvitvaskingsbestemmelsen. Selv om domfellelse for utelukkelsesheleri da har et visst preg av fingert overtredelse, ved at det er uklart om den tiltalte er primærovertreder eller heler, vil midlene som er mottatt og beholdt av den tiltalte, enten være framskaffet av tiltalte selv gjennom primærovertredelsen eller være et direkte utbytte av heleriet. Dersom slike midler ikke kunne anses som utbytte av utelukkelsesheleri, ville det ha kunnet oppstå et hull i straffelovgivningen på lignende måte som når det er uklart om tiltalte er heler eller primærovertreder, og som er løst i rettspraksis ved at tiltalte dømmes som heler. Tilsvarende må gjelde for den strafferettslige behandlingen av utbyttet tiltalte sitter igjen med. Det vil gjerne være slik at jo større midler tiltalte sitter igjen med, jo mer taler dette for at det er tiltalte selv som har begått primærovertredelsen, men uten at dette stiller hensynene bak hvitvaskingsbestemmelsen i noen svakere stilling – snarere tvert imot. Bakmannsvirksomhet er vanskelig å bevise, og heleri- og hvitvaskingsbestemmelsene er

praktisk viktige bestemmelser for å bekjempe økonomisk kriminalitet, jf. HR-2022-1319-A avsnitt 18.

- (27) Den forståelsen jeg her har gitt uttrykk for, er etter mitt syn ikke i strid med legalitetsprinsippet, jf. Grunnloven § 96 første ledd og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 7 nr. 1. Forståelsen ligger klart innenfor lovens ordlyd.
- (28) Jeg kan heller ikke se at tolkningen reiser spørsmål knyttet til uskyldspresumsjonen eller til retten til å forsvare seg mot en anklage, jf. Grunnloven § 96 andre ledd og § 95 første ledd og EMK artikkel 6 nr. 2 og 3. Anklagen gjelder utelukkelsesheleri – ikke at tiltalte skal ha begått den bakenforliggende overtredelsen. I den grad retten omtaler en mistanke om at det er tiltalte som har begått den bakenforliggende primærovertredelsen, må imidlertid dette skje på en måte som ikke krenker disse prinsippene.

Lagmannsrettens lovanvendelse

- (29) I redegjørelsen for lovanvendelsen ved selvvasking konkluderer lagmannsretten med at heleri er en selvstendig straffbar handling som gir et eget utbytte, og at utelukkelsesheleri derfor kan være primærlovbrudd i relasjon til selvvasking. Ved den konkrete lovanvendelsen kom lagmannsretten til at tiltalte hadde hatt befatning med til sammen drøyt 2,4 millioner kroner i form av utelukkelsesheleri. Av dette hadde han mottatt og beholdt til eie rundt 2,3 millioner kroner. Noe over 2 millioner kroner av dette beløpet var så gjenstand for tilsløringshandlinger. Det er dette beløpet han er domfelt for å ha hvitvasket.
- (30) Slik jeg ser det, har lagmannsretten tatt et riktig rettslig utgangspunkt og deretter anvendt dette på riktig måte.

Konklusjon

- (31) Jeg er etter dette kommet til at anken forkastes.
- (32) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

(33)	Dommar Høgetveit Berg:	Eg er i hovudsak og i resultatet samd med fyrstvoterande.
(34)	Dommer Thyness:	Likeså.
(35)	Dommer Lund:	Likeså.
(36)	Dommer Matheson:	Likeså.

(37) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.